

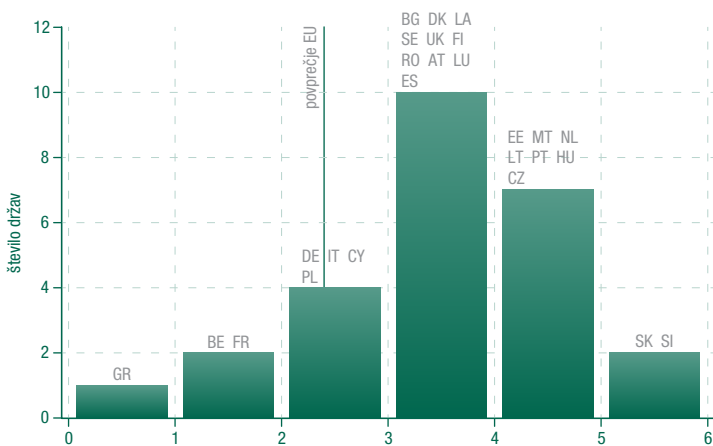
SE SLOVENSKO GOSPODARSTVO PREGREVA? ŠE NE!

Jože Mencinger

6

V prvem četrtletju 2017 je bila Slovenija z rekordno 5.7 odstotno rastjo BDP na prvem mestu med članicami EU; več kot pet odstotno medletno rast je imela še Slovaška. Sicer so vse članice EU (manjka podatek za Irsko) imele pozitivno medletno rast BDP; povprečna je bila 2.4 odstotna. V sedmih državah EU je bila medletna rast BDP 4-5 odstotna, v desetih 3-4 odstotna, v štirih 2-3 odstotna, v dveh 1-2 odstotna, samo v Grčiji maj kot enoodstotna. Porazdelitev članic po rasti je prikazana na Sliki 1.

Slika 1
Medletna rast BDP v državah EU v prvem četrtletju 2017

Vir: Eurostat, lastni izračuni

Ob tako visoki rasti se odpira vprašanje, ali se slovensko gospodarstvo pregreva ali ne. Vendar zdajšnji dobri rezultati in pričakovanja kažejo le, da slovensko gospodarstvo hitro prehaja iz krize, ki jo je po zlomu v letu 2009 v letih 2011-2013 poglobila politika »varčevanja«. Napovedi tujih in domačih institucij se neprestano izboljšujejo, vseeno pa jih spremlja običajna mantra o nujnosti strukturnih reform. IMF svojo redno letno misijo slej ko prej konča z enakimi nauki; lahko bi uporabili kar lanske ali predlanske, ali pa nauke za katero koli državo. Tudi Evropska Komisija, prezaposlena z maščevanjem Britancem, ker je ne marajo, in z usodo EU, se mantri o strukturnih reformah ne

izogiba, zdi pa se nekoliko manj zagreta za hitro povečevanje »fiskalnega npora« in za vztrajanje pri ocenah, po katerih naj bi se slovensko gospodarstvo pregrevalo.

Z»zlatim pravilom« o javnofinančnem primanjkljaju vgrajenim v ustave članic naj bi EK uveljavila »Pogodbo o stabilnosti, usklajevanju in upravljanju v ekonomski in monetarni uniji«. Proti vgrajevanju pravila v ustave sicer govorijo ekonomska teorija, velike razlike med stanji v evropskih gospodarstvih, različne poti nastajanja primanjkljaja in javnega dolga ter posledice njegove dejanske uveljavitve. »Zlato pravilo«, ki vsiljuje »pravo« fiskalno politiko v različna gospodarska stanja, odpravlja že doslej omejeno fiskalno samostojnost članic EU in krepi asimetrične udare, ki jih povzročata enotna denarna politika. »Reševanje« problemov, ki so nastali drugje, ni mogoče s krčenjem javnega sektorja; krčenje jih celo povečuje, saj zmanjšuje tudi povpraševanje zasebnega sektorja, gospodarsko aktivnost in davčne prihodke. Na kratko; javnofinančni primanjkljaji so normalna sestavina tržnega gospodarstva, gre za izmerljivo »ekonomsko zakonitost«, ki je ne gre stiskati v administrativne okvire.

7

Vgrajevanje »zlatega pravila« v 148. člen slovenske Ustave je bilo seveda povsem nepotrebno; sama sprememba ustave sicer ekonomsko ni ne škodljiva in ne koristna, je le odveč (Borak, N. in Kamnar, H., 2013), postane pa problematična, ko se prenese v zakon, oziroma, če se začne uporabljati. Državni zbor pa je 10. julija 2015 sprejel **Zakon o fiskalnem pravilu**, ki določa način ter časovni okvir njegovega izvajanja, merila za določitev izjemnih okoliščin, v katerih se lahko odstopi od srednjeročne uravnoteženosti, in način ravnanja ob njihovem nastopu oziroma prenehanju. Srž določanja srednjeročne uravnoteženosti vsebuje precej zapleten 3. člen zakona, ki določa kako ravnati, če je raven BDP pod potencialno ravno BDP, in kako ravnati, če je nad potencialno ravno. V obeh primerih je obseg dovoljenih javnofinančnih izdatkov določen s proizvodno vrzeljo; v prvem primeru povečuje faktor, ki kaže najnižji še dovoljeni strukturni saldo, v drugem pa zmanjša javnofinančne izdatke tako, da zmanjša predvidene prihodke. Problemov pri izračunavanju in uporabi »zlatega pravila« ter izračunih proizvodne vrzeli je veliko (J. Mencinger, 2012), a niso predmet obravnave tu. Omenimo le, da je osnovni problem izračunov proizvodne vrzeli, ne glede na uporabljeno metodo, nestabilnost podatkov na koncu razdobja, kar nenehno spreminja ocenjeno potencialno raven BDP in s tem proizvodno vrzel ter na njej utemeljeno gospodarsko politiko.

Da koncepti potencialnega produkta, proizvodne vrzeli in strukturnega primanjkljaja niso primerni za vlogo, ki jo imajo v Evropskem fiskalnem okviru, morda najboljše kažejo napačna navodila, ki jih je Slovenija dobivala od Evropske Komisije; EK tako sploh ni »videla« ekstremnega pregrevanja gospodarstva med 2005 in 2008 (V. Bole, 2016). Ob vseh prigovorih konceptu »zlatega pravila« pa je le treba upoštevati, da je koncept vgrajen v ustavo in zakon, a da velja biti skrajno previden pri gospodarski politiki, ki se opira na izračune proizvodne vrzeli; narodnogospodarska škoda, ki jo povzročajo nanje navezana napačna »navodila«, je milijardna.

Za izračune proizvodne vrzeli v letošnjem in naslednjih letih smo tokrat uporabili kar letošnje pomladanske napovedi UMAR-ja o rasti realnega BDP in vrednosti BDP po cenah 2010 iz baze podatkov AMECO Evropskega statističnega urada. Potencialna raven BDP je do leta 2022 izračunana kot ekstrapolacija linearne trenda z uporabo podatkov za razdobje 1991-2016 z enačbo:

$$\text{BDP}^{\text{pot}} = 19.85 + 0.782 * \text{Čas} \quad R^2 = 0.90$$

(24.7)   (15.1)   F = 226

8

Po njej se potencialni BDP vsako leto poveča za 782 milijone evrov, kar implicira dolgoročno bolj ali manj normalno zmanjševanje stopenj rasti od približno 4 odstotne ob osamosvojitvi na približno 2 odstotno zdaj. Rezultati izračunov so v Tabeli 1. V drugem stolpcu Tabele 1 so dejanske oziroma po letu 2016 (iz podatkov letošnje UMAR-jeve spomladanske napovedi) napovedane vrednosti, v tretjem potencialne vrednosti, v četrtem pa proizvodna vrzel (odstotna razlika med dejanskim in potencialnim BDP). Sledijo še stolpci z dejansko in potencialno dinamiko ter razliko med njima.

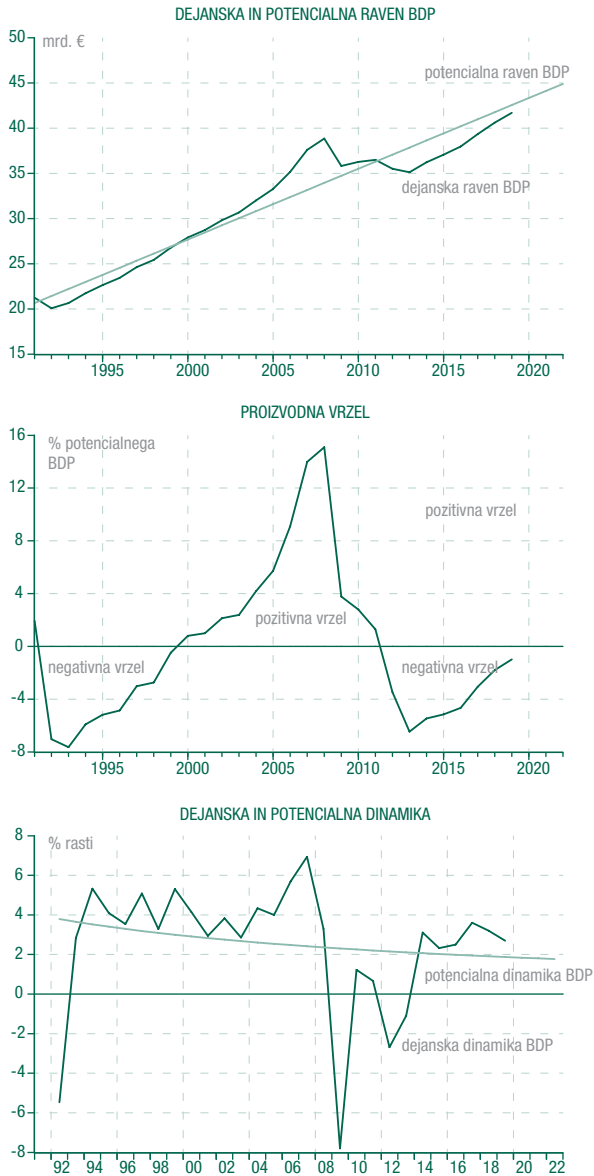
Tabela 1
Potencialna raven BDP, proizvodna vrzel in dinamika BDP

leto	BDP Slovenije milijarde € (2010)		proizvodna vrzel	stopnje rasti		
	dejanska raven	potencialna raven	%	dejanska	potencialna	razlika
1991	21.23	20.63	2.87			
1992	20.07	21.41	-6.29	-5.46	3.79	-9.25
1993	20.64	22.20	-7.03	2.84	3.65	-0.81
1994	21.74	22.98	-5.40	5.32	3.52	1.80
1995	22.63	23.76	-4.77	4.09	3.40	0.69
1996	23.43	24.54	-4.55	3.53	3.29	0.24
1997	24.62	25.33	-2.80	5.07	3.18	1.89
1998	25.43	26.11	-2.61	3.29	3.08	0.20
1999	26.78	26.89	-0.42	5.31	2.99	2.31
2000	27.89	27.67	0.76	4.14	2.90	1.23
2001	28.71	28.45	0.87	2.94	2.82	0.11
2002	29.81	29.24	1.94	3.83	2.74	1.08
2003	30.66	30.02	2.11	2.85	2.67	0.17
2004	31.99	30.80	3.84	4.33	2.60	1.73
2005	33.27	31.59	5.32	4.00	2.53	1.46
2006	35.16	32.37	8.61	5.68	2.47	3.20
2007	37.60	33.15	13.40	6.93	2.41	4.52
2008	38.84	33.93	14.44	3.29	2.35	0.93
2009	35.81	34.71	3.14	-7.80	2.30	-10.10
2010	36.25	35.50	2.10	1.22	2.25	-1.02
2011	36.49	36.28	0.56	0.66	2.20	-1.54
2012	35.51	37.06	-4.19	-2.68	2.15	-4.84
2013	35.12	37.84	-7.20	-1.09	2.11	-3.20
2014	36.21	38.63	-6.26	3.10	2.06	1.03
2015	37.05	39.41	-5.99	2.31	2.02	0.29
2016	37.97	40.19	-5.53	2.5	1.98	0.52
2017*	39.34	40.97	-3.99	3.6	1.94	1.65
2018*	40.60	41.76	-2.78	3.2	1.90	1.29
2019*	41.69	42.54	-2.00	2.7	1.87	0.82
2020**		43.32			1.84	
2021**		44.11			1.81	
2022**		44.88			1.77	

Vir podatkov: EC Ameco, lastni izračuni, * spomladanske napovedi UMAR, ** ekstrapolacija

Rekordna negativna proizvodna vrzel leta 2013 je posledica zloma v 2009 in politike »varčevanja«, ki je sledila. V tem razdobju so bile dejanske stopnje rasti mnogo pod potencialnimi; kumulativna vsota negativnih razlik je raven BDP do leta 2013 pripeljalo na kar 7 odstotno negativno proizvodno raven, ki je pozitivne razlike med dejansko in potencialno rastjo BDP po letu 2014 še niso izničile. Tudi izjemna 5.7 odstotna rast v prvem četrtletju letos je ne bo. Negativna proizvodna vrzel se bo ob zdaj pričakovanih visokih stopnjah rasti letos in v naslednjih letih hitro zmanjševala, vendar bo vsaj do leta 2020 ostajala negativna. Zato je skrb za splošno pregrevanje gospodarstva za zdaj odveč, pregrevanje posameznih sektorjev pa je posledica "varčevanja" in "pogroma tajkunov" s popolnim zaustavljanjem kreditiranja, ki sta uničila njihove kapacitete. Ti sektorji se zdaj soočajo z omejitvami na strani ponudbe; največje so najbrž v gradbeništvu, kjer uničeno domače gradbeništvu ne bo sposobno zagotoviti izgradnje večjih infrastrukturnih investicij (drugi tir, tretja os).

Slika 2
Raven in dinamika BDP ter proizvodna vrzel

Vir: Eurostat, UMAR, lastni izračuni

Gospodarska kriza z zlomom v letu 2009 in stagnacijo v naslednjih letih je primerljiva s krčenjem v transformacijski depresiji. Takrat je za vrnitev dejanske na potencialno raven Slovenija potrebovala kar nekaj let hitre in stabilne gospodarske rasti; na potencialno raven BDP se je vrnila šele 1999. Padcu v 2009 pa so vse do leta 2014 sledile stopnje rasti, ki so bile nižje od potencialnih ali negativne, kar se je odrazilo v zaostajanju ravni dejanskega BDP za ravno potencialnega BDP ter v povečevanju negativne proizvodne vrzeli. Šele v letu 2014 se je zaostajanje rasti dejanskega za potencialnim BDP zaustavilo, kar je začelo zmanjševati negativno proizvodno vrzel.

12

Evropski komisiji je ob morebitnih zahtevah o večjem »fiskalnem naporu«, ki naj bi ga omogočal večji prihodek javnih blagajn, ta je bil v prvem polletju letos kar za pol milijarde evrov večji od lanskega, treba dopovedati, da raven BDP zaradi padca v 2009 in stagnacije po krizi, ki so ji botrovali njeni zgrešeni "nasveti", še zaostaja za potencialno ravno in da jo lahko doseže le z rastjo javnih investicij BDP in ne s krčenjem javnih izdatkov.

Reference:

Bole, Velimir (2016): Ekonomsko-politični smisel potencialnega produkta, GG486 april/2016;

Borak, N. in Kamnar H. (2013): Fiskalna pravila, ZES Ljubljana

Mencinger, Jože (2012): Kako bi delovalo slovensko »zlato pravilo?«, GG 445, marec 2012;